

uit. Bij diepere tuberculeuse aandoeningen (gonitis, coxitis, spondylitis) is de invloed nihil of de zonbestraling sticht onheil. Door de insolatie treedt pigmentvorming op, welke als een scherm werkt en maakt, dat de stralen niet in de diepte kunnen doordringen. Bij fistuleuse tuberculose veroorzaken de zonnestralen woekeringen van de oppervlakkige granulaties, waardoor de afvloed van etter belemmerd wordt, met intoxicatie en verspreiding van de tuberculose als gevolg. Voorstanders van de heliotherapie hebben den volke verkondigd, dat coxitis met vernieling van het caput femoris alleen door zonbestraling genezen zonder bewegingsbeperking en zonder verkorting, dat de bochel bij spondylitis alleen door de werking der zonnestralen teruggaat en volledige genezing van het tuberculeuse proces intreedt. In naam van het gezonde verstand, roept CALOT uit, gelooft dit niet. De sterfte van de chirurgische tuberculose bedraagt te Berck, waar de zonbestraling slechts een adjuvans is, 1 pCt, terwijl deze, waar de heliotherapie hoofdzaak is, vier maal zoo groot is. Het is goed, dat een zoo bevoegd deskundige als CALOT te velde trekt tegen de overdreven reclame der heliotherapeuten, waardoor bij velen ijdele hoop opgewekt wordt, die tot hevige teleurstelling leidt.

M. ALVARES CORREA.

Atmungs-Pathologie und Therapie von LUDWIG HOFBAUER.
Berlin. Verlag von JULIUS SPRINGER, 1921. 326 bladzijden.
Prijs 64 mark.

HOFBAUER, de reeds vele jaren lange verdediger der ademhalingsgymnastiek, heeft voor het eerst zijn denkbeelden omtrent den invloed van het mechanisme der ademhaling hier aaneengesloten geopenbaard. Als grondslag voor zijn theorieën gaat hij uit van de physiologie der ademhaling; dit hoofdstuk wordt dus eerst uitvoerig besproken en daarbij in het bijzonder nagegaan de invloed, die op de ademhalingsbeweging wordt uitgeoefend door verschillen in den lichaamsstand. Door röntgenotografieën wordt de wisseling in werking van het middenrif aangetoond bij rug- en zijligging en bij opgerichten lichaamsstand. Als tweede stelling, van principieele beteekenis, wordt nagegaan, welke verandering door de werking van de ademhalingsspieren veroorzaakt worden. Niet in de eerste plaats heeft dit betrekking op de wijziging van de negatieve spanning in de borstkas, maar zeer uitvoerig wordt daarbij stilgestaan bij de plaatselijke verandering van het longvolume en bij de groeiprikkels, die hierbij geleverd worden, zoowel voor ribben en wervelkolom als voor de in- en uitademingspijnen zelf. Noem ik ten slotte nog de studie over de neusademhaling en die over de optimale elastische spanning van het longweefsel, dan meen ik hierin de grondslagen gegeven te hebben, waarop HOFBAUER ten slotte de ziekelijke ademhaling toetst en waarop hij zijn systeem van ademhalingsoefeningen opbouwt; want de eveneens besproken chemisch-toxische invloeden op de ademhaling leiden niet zoo zeer tot practische gevolgtrekkingen. De groote invloed, dien hij daarbij aan den spierarbeid en de liggingsveranderingen

toekent, geeft de richting aan, waarlangs verbetering in pathologische veranderingen is na te streven. Reeds lang bekend waren te dien opzichte de oefeningen van de uitademingspijpen en de gerekte inademing door den neus (brom-oefeningen) bij asthma. Belangwekkend zijn de uitkomsten, die hij verkrijgt bij borstverkrummingen na pleuritis, longverwonding met pneumothorax enz., waarvan bij vele fotografische afbeeldingen geeft.

Aangezien zoo vele deels nieuwe gezichtspunten geopend worden, is het natuurlijk niet te verwachten, dat men alle gevolgtrekkingen onweersproken zou willen aanvaarden; maar dat iemand het geheel doorwerkt zonder tot groote belangstelling geprikkeld te worden, is m.i. nog onwaarschijnlijker.

J. ED. STUMPF.

Dr. A. MOLL *Handbuch der Sexualwissenschaften* mit besonderer Berücksichtigung der kulturgeschichtlichen Beziehungen. 2e Auflage, (mit einem Anhang über die Pubertätsdrüse). Leipzig. Verlag von F. C. W. VOGEL. 1921. Prijs ongeveer 100 mark.

Niemand zal van mij verlangen, dat ik in de hiervoor beschikbare ruimte een nauwkeurige beoordeeling zal kunnen geven van dit, dikwijls belangwekkende, meer dan 1000 bladzijden dikke boek, dat in 11 hoofdafdeelingen en drie toevoegsels het normale en abnormale geslachtsleven en alles wat daarmee samenhangt of wat daarvan invloed ondervindt, tracht te overzien, te meer, waar het hier, blijkens de voorrede, *een getrouwe afdruk van de eerste uitgave (1911) geldt*. Als nieuwigheid, en dan ook (handige reclame?) speciaal op het titelblad vermeld, is aan het werk een „Anhang” over de puberteitsklier toegevoegd, waarin o.a. de proeven van STEINACH aan critiek worden onderworpen.

Juist echter het feit, dat door de bewerkers alle ervaring opgedaan, in de tien jaren, welke sinds de eerste uitgave het licht zag verliepen, wordt genegeerd, mag, dunkt mij, niet onbesproken blijven. Bestond er dan zoo'n dringende behoefte aan een herdruk van dit werk, dat men voorloopig alle aanvullingen mocht nalaten? Zeker, er zijn hoofdstukken, die niet zoo snel verouderen. De boeiend geschreven verhandelingen van SEVED RIBBING over „Sexuelle Ethik” en „Sexuelle Pädagogik und Erziehung” verdienen nog steeds een verspreiding in ruimeren kring, dan hun door dit werk ten deel valt.

Hoofdstukken als: „Die Erotik in der Litteratur” en „Die Erotik in der dastellenden Kunst” van de hand van MOLL zelf, zijn natuurlijk ook niet aan veel veranderingen onderhevig. Het hoofdstuk over geslachtsziekten is echter thans op verscheidene punten niet meer up to date.

Dat bijv. het vinden der spirochaeta pallida in het weefsel van het centrale zenuwstelsel bij lijdens aan dementia paralytica (NOGUCHI) en tabes dorsalis voldoende reden moest zijn om den tekst der bladzijden 747 en 806 grondig te wijzigen, lag toch voor